

УДК: 371.3:821.161.2

Слижук О. А.
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри української літератури
ДВНЗ «Запорізький національний університет»

**ПОВІСТЬ ЮРІЯ ВИННИЧУКА «МІСЦЕ ДЛЯ ДРАКОНА» У 8 КЛАСІ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ**

В сучасній шкільній програмі з української літератури введено для вивчення у 8 класі повість-казку Юрія Винничука «Місце для дракона». У пропонованій статті наведено методичні вказівки для її послідовного розгляду, інтерпретації й коментування вчителем.

Зроблено акцент на актуальності твору, своєрідності літературної містифікації в ній – авторський образ дракона Григорія, який, за традицією, не є втіленням зла, а здійснює самопожертву заради щастя майбутнього людства.

Ключові слова: повість-казка, літературний контекст, літературні містифікації, парадокс, підтекст.

В современной школьной программе по украинской литературе введена для изучения в 8 классе повесть-сказка Юрия Винничука «Место для дракона». В данной статье приведены методические указания для ее последовательного рассмотрения, интерпретации и комментирования учителем. Сделан акцент на актуальности произведения, своеобразия литературной мистификации в ней – авторский образ дракона Григория, который, по традиции, не является воплощением зла, а осуществляет самопожертву ради счастья будущего человечества.

Ключевые слова: повесть-сказка, литературный контекст, литературные мистификации, парадокс, подтекст.

In modern curriculum with Ukrainian literature introduced for study in 8 class story-tale of Yuri Vynnychuk «The place for the dragon». The proposed article provides guidelines for its consistent consideration, interpreting and commenting teacher. Made focus on the urgency of the work, originality literary hoax in it – the image of a dragon Gregory, who, by tradition, is not the embodiment of evil, and makes self-sacrifice for the future happiness of mankind.

Key words: story-tale, literary context, literary hoax, paradox, implications.

В одному інтерв'ю Юрій Винничук зауважив, що з дитинства і досі дуже любить казки, і йому здається, що він постійно пише самі казки. Одна з таких його казок, повість-казка «Місце для дракона» введена у нову шкільну програму з української літератури для 8 класу. Сам письменник вважає, що з літератури можна щось почерпнути, але за допомогою літератури не можна сформувати особистість, погляди. Впливати на читача можуть тільки філософські твори.

Програма регламентує вивчення твору Юрія Винничука «Місце для дракона» протягом трьох уроків: «Повість – казка про сучасний світ, у якому й досі живуть «драконячі закони». Парадокс: дракон Грицько – поет і християнин. Роздуми про добро і зло, вірність і зраду, доцільність самопожертви» [Українська література 2015]. Методичних рекомендацій з його вивчення, так само як і літературознавчих розвідок про цей твір практично немає, за винятком кількох рецензій.

Тому мета статті – подати методичні вказівки з вивчення повісті-казки Юрія Винничука «Місце для дракона» в школі.

Ярослав Голобородько визнає й визначає Юрія Винничука як письменника літературного контексту [Голобородько 2006: 101]. Нескладно в

названій казці й простежити цей контекст, адже в народних казках дракон завжди є носієм зла. Але Юрій Винничук тут вдається до властивої йому літературної містифікації й створює цілком новаторський образ дракона Григорія, який здатен навіть на самопожертву заради друзів: *«Дракон ще був зовсім молодий. Минуло вісім років, відколи він вилупився з яйця, що пролежало, може, із сотню літ у печері. Не було кому заопікуватися ним та навчити драконячого способу життя, бідолаха навіть не знав, чим повинен харчуватися, і їв собі травичку, листячко, різні там ягідки, дикі яблука й груші. Цілими днями просиджував у печері, тільки вночі виповзав на прогулянку, і через те ніхто й не підозрював про його існування»* [Винничук 2002: 5].

Зважаючи на те, що твір сповнений глибокого філософського змісту, він потребує уважного й вдумливого читання й коментування на уроці. Тому доцільно обрати послідовний, «услід за автором», шлях розгляду твору.

Обов'язковою є й вступна розповідь учителя про письменника і його роль у сучасному літературному процесі, матеріал для якої вчитель може знайти у Вікіпедії та інтерв'ю з письменником, пропонованих у бібліографії до цієї статті [Патроник 2015; Славінська 2015].

Для того, щоб спонукати восьмикласників до роздумів під час читання казки, доцільно актуалізувати знання з історії про «драконячі закони». Пригадаємо, що у Стародавній Греції був такий вираз: «Драконівські закони писані не чорнилом, а кров'ю», пов'язаний з діяльністю давньогрецького правителя Дракона (за іншими джерелами Драконта). Звід законів, уведений ним, передбачав надзвичайно суворі покарання – смертну кару – за провини. Вони настільки закріпились у тогочасному суспільстві, що відмінити їх не наважувались і наступні правителі Греції.

Учні можуть висловити свої міркування з приводу цього висловлювання. Вчитель підсумує їх думкою про те, що насправді в усі часи закон і правда на боці того, на чиему боці сила. Насправді для можновладців не важливо, що часто заради цього ллється невинна кров.

Під час читання повісті-казки пропонуємо учням простежити авторську інтерпретацію цієї теми, зрозуміти підтекст твору.

Автор розповідає про цілком мирне існування провінційного містечка Люботина: *«Спокій і затишок запанували в князівстві, й полудень став богом, якому хоч і молилися, проте жертву приносили зовсім маленьку, майже непомітну жертву, а в нагороду здобули нудьгу, котра, мов іржа меч, пороз'їдала душі люботинців, а що ті одвикли боронитися, запанувала вона безроздільно, викликаючи неймовірну лінь та розмореність»* [Винничук 2002: 3].

Початок повісті – у кращих казкових традиціях: у люботинського князя була улюблена донька – прекрасна Анастасія. Звісно ж, заміж віддати її можна було б тільки для справжнього лицаря. Але де ж такий виявить свої якості у цілком мирній рутині провінційного містечка, де ні сутичок, ні воєн немає. Ось саме для цього й знадобився князеві справжній дракон, який несподівано з'явився неподалік.

Але тут і виникає парадокс, бо дракон Григорій, з яким князь особисто познайомився, насправді поет і мрійник. Це не зупиняє князя на шляху до здійснення задуманого, бо дракон мусить бути вбитий, а його донька стати дружиною найвідважнішого лицаря королівства.

Ось тут князь і намагається домогтися свого за допомогою «закону», заведеного ще його батьком: *«Та хоч би й закон. Що з нього? Хіба за часів вашого татуня, царство їм, не гнали батогами людей до війська, не посилали вояків данину збирати, не садили у в'язниці? А був же закон! Але тоді хоч було чим той закон підтримувати. А нині залишились я та ви»* [Винничук 2002: 4].

Попри всі умовляння свого вчителя Пустельника, дракон не хоче ставати до бою, але й утікати від загибелі не хоче. Він не розуміє, за що він повинен безвинно загинути, кому заважає його тихе й спокійне існування.

Зрештою, підкуплений увагою й дружбою князя, дракон вирішує: *«Я вийду на герць. Заради князя, заради його доньки і заради Люботина. Мого Люботина. Бо ж це і моя земля!»* [Винничук 2002: 16].

Найбільш виразно змальований у повісті епізод убивства дракона, який є її кульмінацією. Юрій Винничук звертає увагу читача на переживання головних учасників поєдинку – дракона Григорія й лицаря Лавріна. Обидва, як виявилось, наділені милосердям і почуттям любові до ближнього. У свою передсмертну годину дракон думає: *«Що на душі в цього лицаря? Невже милосердя? Тоді це такий самий виродок, як і я...»* [Винничук 2002: 22].

І все ж у фіналі повісті посіяні драконом зерна людяності дають свої плоди. Анастасія виходить заміж за Лаврінового джуру, який і став фактичним переможцем у поєдинку, а кохання між ними виникло з першого погляду.

Лицар Лаврін покидає ненависний Люботин, бо не може знаходитись поряд зі зрадниками й убивцями. Князь не може пробачити собі смерті дракона, не знаходячи собі виправдання, помирає на його могилі.

Смерть дракона була лише фізичною, він пожертвував собою задля того, щоб люди заспокоїлися і продовжували жити в гармонії. Душа ж його звільнилась від тіла. Він став нарешті вільним і його думки, вірші, ідеї продовжують творити добро на користь людям.

Пафосно звучать слова, в яких закладено ідею повісті: *«Одного дракона на всю державу замало. Де взяти ще стільки драконів, аби кожен з нас мав кого розін'ясти? Де взяти стільки іуд, аби мали на кого перекласти провину? Коли народ не має кого проклинати, сили його підупадають. Боже! Пошли нам драконів!»* [Винничук 2002: 29].

Є у повісті й цілком казкова розповідь про зустріч козака Лавріна з відьмою, яка пропонує йому здобути могутній чарівний меч, що допоможе здолати «чудовисько». Та Лаврін відмовляється від меча: *«Дістати меча Чорного лицаря, звичайно, честь велика, та чи буде це подвигом, коли я чужим мечем зарубаю дракона? Не треба бути й лицарем, щоб із такою зброєю йти на змія. Уяви, що люди говоритимуть: лицар Лаврін переміг змія не силою своїх рук, а завдяки чарівному мечу. Який же це подвиг?»* [Винничук 2002: 10]. Автор свідомо відходить від традиційної казкової фабули, щоб підкреслити благородство козака.

У цей епізод він додає також і гумору: за наглу відмову від послуг відьми вона насилає на козака та його джуру й слуг блуд і вони приходять у Люботин не зовсім героїчно: *«Один з княжих гінців, вертаючи назад, натрапив у лісі на чотирьох подорожніх – обшарпаних, зарослих і вихудлих. Вони брели піхотою, втомлено пересуваючи подряпані, у виразках, ноги»* [Винничук 2002: 18].

Отже, повість-казка Юрія Винничука «Місце для дракона» є зразком сучасної літератури для дітей і підлітків. У ній порушені актуальні морально-етичні проблеми, своєрідно трактуються поняття добра і зла, честі і зради. Але найбільш виразною є проблема патріотизму, любові до Батьківщини і співвітчизників, благородного пориву віддати життя за їхнє щасливе майбутнє.

БІБЛІОГРАФІЯ

Винничук 2002 – Винничук Юрій. Місце для дракона / Юрій Винничук. – Львів: ЛА «Піраміда», 2002. – 256 с.

Голобородько 2006 – Голобородько Ярослав. Артеграунд. Український літературний істеблїшмент: Збірка статей / Ярослав Голобородько. – К. : Факт, 2006. – 160 с.

Жила 2015 – Жила О. Рецензія на книгу Юрія Винничука «Місце для дракона» [Електронний ресурс] / О. Жила. – Режим доступу: <http://h.ua/story/124475/27.08.2015>

Патроник 2015 – Патроник І. Меланхолія від дракона Григорія і не тільки / [Електронний ресурс] І. Патроник. – Режим доступу: <http://sumno.com/article/melanholiya-vid-drakona-grygoriya-i-ne-tilky/> 27.08. 2015

Славінська 2015 – Славінська І. Юрій Винничук: «Моя голова напхана безліччю інформації, як чемодан різним речами...» / [Електронний ресурс] І. Славінська. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/culture/2008/05/23/4800/> 27.08. 2015

Українська література 2015 – Українська література для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою та мовами навчання національних меншин. Програма / [Електронний ресурс] Р. В. Мовчан,

К. В. Таранік-Ткачук, М. П. Бондар, О. М. Івасюк, С.А. Кочерга, Л. І. Кавун,
О. І. Неживий, Н. В. Михайлова. – Режим доступу: [http://www.mon.gov.ua/ua/
activity/education/56/692/educational_programs/1349869088/](http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869088/) 27.08. 2015